

BLAIRISMI JA POHJOLA

TONY BLAIR JA APOSTOLI
PAAVALI

”Siispä sanon elinkeinoelämän molemmille osapuolille, että nykyään ei ole sijaa militantille ammatilliselle taistelulle eikä myöskään sellaiselle yritysjohdolle, jolla ei ole velvollisuudentuntoa. Kumppanuus on avainsana. Se on ainoa kieli, mitä tämän uuden työväenpuolueen hallitus tulee kunnoittamaan” (Tony Blair työväenpuolueen puoluekokouksessa syksyllä 1997).

Sosiaalipoliitikko Keijo Rahkonen toteaa eräässä artikkelissa Janus-lehdessä (1/98), että retoriikka on keskeistä 1990-luvun sosiaalipoliittisissa uudistuksissa. Poliitikkojen täytyy yhä perustella, että muutokset johtavat parannuksiin. Mutta 1900-luvun kasvutarinat ovat menettäneet uskottavuuttaan. Poliittisessa keskustelussa ne ovat väistyneet retoriikan tieltä, jossa on moraalisia elementtejä.

Blair puhuu mitä suurimmassa määrin etiikasta ja moraalista. Itse asiassa kuulemme apostoli Paavalin äänenpainoja (roomalaiskirjeet):

”Sillä sen armon kautta, mikä minulle on annettu, minä sanon teille jokaiselle... niin kuin meillä yhdessä ruumiissa on monta jäsentä... niin me, vaikka meitä on monta, olemme yksi ruumis Kristuksessa...”

Ja kun Paavali kirjoittaa testalonikalaisille, ”että kuka ei tahdo työtä tehdä, ei hänen syömänkään pidä”, on helppo kuulla sen jälkikaiku Blairin

lausunnossa työn roolista uudessa hyvinvointivaltiossa.

Tony Blairilla on sana hallussaan. Pääministeri hallitsee suvereenisti salamannopean, joukkoviestinnällisen politiikan. Puhumalla suuria, joskaan ei aina kovinkaan selkeästi, siitä, mikä on jokaisen huulilla, hän tuntuu kykenevän jallittamaan osaa arvostelijoistaan ja esiintymään johtajana. Paavalin lailla hän antaa ankaria neuvoja ja nuhteita ”seurakunnille”, eikä vain omassa maassaan. Hänen kunnianhimoisena tavoitteenaan on, että Isosta-Britanniasta tulee ”maailman majakka”.

Blair tuntuu vahvasti päättäneen jäädä historiaan sinä henkilönä, joka yhdistetään jälkimoderniin sosiaalipoliittikaan. Anglosaksinen maailma ja yhä enenevässä määrin juuri Ison-Britannian valovoima ovat vahvoilla Pohjolassa. Thatcherismin jälkeen tuleme näkemään blairismin vaikutuksen.

TYÖ, UUSIA YHTEISÖJÄ,
PIENI VALTIO

Blairin hyvinvointiohjelman on toistaiseksi melko vaikeatajuinen. Mutta siinä on eräitä selviä pääelementtejä.

Yksi niistä on työ. Valtiovainministeri Gordon Brown on julistanut, että hallitus palauttaa täystyöllisyyspolitiikan. Hyvinvointiohjelman runko Welfare to Work (”pistä hyvinvointi töihin”) on myös työttömyysohjelma tai nk. New Deal yksinhuoltajille, nuorille ja

pitkäaikaistyöttömille. Ohjelmaan sisältyy sekä piiskaa että porkkanaa. Työstä tulee oikeus mutta myös velvollisuus.

Toinen peruselementti on eri paikallisten yhteisöjen merkitys hyvinvoinnille. Yhdistysten, yritysten ja paikallishallinnon on yhteistyössä löydettävä uusia ratkaisuja työttömyyteen ja köyhyyteen. Dynaamikaasta vastaavat yritykset ja yhdistykset.

Brittiläisen Welfare to Work -ohjelman yksi pääsuunnittelojoita on nykyinen hyvinvointiuudistusten ministeri Frank Field. Useissa työväenpuolueen oppositiokauden kirjoituksissaan (mm. Making Welfare Work, 1995) Field kehitteli ideoitaan. Hänen puritaanisen protestanttinen hyvinvointivaihtoehtonsa kannustaa rehellisyyteen, kovaan työhön ja säästämiseen. Hyvinvointijärjestelmän on tunnustettava, että itsekkyyden on ihmiskunnan tärkein kannustin eikä epäitsekkyyden. Köyhät tekevät työtä hyvinvointinsa eteen ja niiden, joilla on varaa, on hankittava itselleen vakuutuksia. Sillä tavoin julkiset menot minimoidaan. Tämä julkisen sektorin laihduttaminen on vielä yksi blairismin elementti.

NK. NEW DEAL EI RATKAISE
KÖYHYDEN ONGELMAA

Hallitus on tuonut esille kolme pääasiallista syytä nk. New Dealille: ensinnäkin halutaan sosiaalisesti integroida työttömät, toiseksi tarvitaan työvoimaa turvaamaan taloudellinen

kasvu ja kolmanneksi on valtiontalouden kannalta viisasta panostaa väestön tuottavaksi tekemiseen tukien maksamisen asemesta.

Työttömyysohjelmien odotetaan lisäävän halvan työvoiman tarjontaa kasvavassa taloudessa; tämä on yksi toimenpide "joustojen" lisäämiseksi työmarkkinoilla. Samanaikaisesti voidaan lisätä tavaroiden ja palvelujen kysyntää. Tällä toivotaan voivan säilyttää talouskasvu ilman inflaatiota. Nähtäväksi jää, kuinka monta uutta työpaikkaa todella luodaan nk. New Dealin avulla. Varmaa on, että alueelliset erot tulevat olemaan suuria.

Ohjelmaan kohdistettu kriittikki epäilee sen sosiaalisia ja valtiontaloudellisia vaikutuksia.

Blairin hallitus lupasi ennen vaaleja taistella köyhyyttä vastaan, luoda yhtenäisemmän yhteiskunnan. Tällä hetkellä vaajaa neljännes, 13 miljoonaa, maan väestöstä elää tuloilla, jotka ovat alle puolet väestön keskimääräisistä tuloista. Luku oli noin 10 prosenttia 1970-luvun lopulla. Sosiaalipoliitikan professorin David Piachaudin (London School of Economics) mukaan hallituksen työttömyysohjelma parhaassa tapauksessa nostaa 400 000 ihmistä köyhyydestä. Ei myöskään minimipalkka, jota hallitus myös on luvannut (£4 tunnilta), tule Piachaudin mukaan vähentämään köyhien määrää enempää kuin 300 000:lla. Tärkein toimenpide köyhyyden vähentämiseksi olisi korottaa sosiaalivastuksia ja sitoa ne palkkaindeksiin. Ellei sitä tehdä, maassa tulee viiden vuoden kuluttua olemaan miljoonan verran enemmän köyhiä.

Ei ole myöskään niin itseltään selvästi totta, että valtiolle tulee halvemmaksi panostaa ihmisten työhön saamiseen kuin antaa heille avustuksia. Wisconsinissa, joka USA:ssa on Welfare to Work -ohjelman mallivaltio, ovat sosiaalimenot nyt tosiaan suuremmat kuin ennen ohjelman toteuttamista. Uusien työpaikkojen luominen ja mahdollisimman monen saaminen mukaan ohjelman piiriin maksaa.

Blairin hallitus on suuren haasteen edessä. Se on luvannut taistella köyhyyttä vastaan. Mutta se on myös luvannut olla nostamatta veroja. Tämä ristiriita voi osoittautua mahdottomaksi ratkaista.

POHJOLALLA ON ERÄITÄ VALTTEJA

Welfare to Work ja nk. New Deal sisältävät useita hyviä ideoita, jotka voivat johtaa suurempaan joustavuuteen työmarkkinoilla ja aktivoida paikallisyhteisöjä. Ne voivat vastata todellisiin tarpeisiin jälkimodernissa yhteiskunnassa. Suomen uudessa työvoimapolitiisessa ohjelmassa on myös samantapaisia elementtejä. Itse asiassa voidaan todistella, että Pohjolalla voisi olla paremmat edellytykset kuin anglosaksisella maailmalla sopeutua jälkimoderniin yhteiskuntaan. Meidän sosiaalinen tasa-arvomme voi olla valttia.

Meille pohjoismaalaisille on luonnollista, luterilaisen perinteemme takia, katsoa, että sen, joka siihen pystyy, tulee tehdä työtä elannokseen. Blairin hyvinvointiohjelmassa vaatimus ansiotyöstä kohdistetaan vain niihin henkilöihin, jotka ovat riippuvaisia valtion avustuksista. Heihin kuuluvat yk-

sinhuoltajaäidit, jotka hoitavat useita lapsia kotona (mm. hyvän ja halvan lasten päivähoidon puuttuessa), ja ne, jotka hoitavat vammaisia omaisiaan. Pohjolassa voidaan aktivoiva työvoimaohjelma toteuttaa ilman retoriikkaa, joka niin ilmeisesti vain kohdistaa moraalisia vaatimuksia kaikkein köyhimmille ja siten lyö kiilaa eri yhteiskuntaryhmien väliin.

Pohjoismaisen valtion luonne antaa meille joitakin etuja. Pohjoismaisessa mallissa verot ovat korkeat, mutta kaikki myös hyötyvät elämänsä aikana olennaisesti julkisista palveluista. Pohjoismaalaiset tuntevat solidaarisuutta hyvinvointivaltiossa, joka on "kaikille". Englannissa verot ovat alhaisemmat. Joitakin tärkeitä poikkeuksia lukuun ottamatta Englannissa yleiset avustukset ovat niin alhaiset ja yleiset palvelut niin paljon heikommat kuin yksityiset, että niillä on todellista merkitystä vain yhteiskunnan heikoimmin toimeen tuleville. Keskustelua muutoksista hyvinvointivaltiossa leimaavat siten enemmän köyhien ja rikkaiden vastakkaiset intressit eikä konsensus, jota solidariteettimme ylläpitää.

Pohjoismainen valtio ja kunta on myös perinteisesti läheisessä yhteistyössä vapaaehtoissektorin ja myös elinkeinoelämän kanssa. Päinvastoin kuin anglosaksisessa maailmassa yleisesti luullaan, ei vahva pohjoismainen valtio ole tukahduttanut kansalaisten omatoimisuutta. Tälle yhteistyöperinteelle voimme perustaa uusien yhteisyyksien luomisen. Erotukseksi anglosaksisesta maailmasta meidän yhteiskunnassamme ei ole kilpailua eri yhteiskuntasektorien

välillä. Paavaliin palatakseme meillä on jo seurakunta. Tietenkin meillä on "seurakuntaongelmamme" mutta pärjäämme ilman isällistä retoriikkaa.

Siksi voimme Pohjolassa pitää Blairin hallitusta kiinnostavana keskustelukumppanina vastaisuudessa, mutta tiedämme myös, että pohjoismaisella mallilla on toinen ja joissakin

suhteissa parempi alkuasetelma.

KERSTIN STENIUS

Ruotsista suomentanut Arja Aarnio

ETELÄ-AFRIKAN PITELEMÄTÖN PANIMOJÄTTI

Suomessa puhutaan valtion omistaman alkoholimonopolin Alko Oy:n murtumisesta. Etelä-Afrikassa ei moisia puheita ole. Siellä yksityisomistuksessa oleva South African Breweries (SAB, Etelä-Afrikan panimot) pitää hallussaan noin 98 prosenttia kotimaisista lageroluen markkinoista. Mistä tahansa näkökulmasta tarkasteltuna SAB on jättimonopoli. Se syntyi kahden kilpailijan yhdistyttyä vuonna 1979. Yhtiön arvoksi lasketaan noin 50 miljardia Suomen markkaa, mikä tekee siitä Afrikan suurimman panimoyhtiön ja neljänneksi suurimman maailmassa Anheuser-Buschin, Heinekenin ja Miller'sin jälkeen. Vuonna 1996 SAB:n voitto ennen veroja oli lähes 4 miljardia Suomen markkaa ja liikevaihto oli yli 40 miljardia. Yleensä monopoleihin yhdistetään tehottomuus, mutta SAB on loistava esimerkki tarkasta ja näkemyksellisestä liikkeenjohdosta. Yhtiön oluentuotantokustannukset ovat maailman alhaisimmat, mikä on parantanut sen kilpailukykyä. SAB:n markkinointi on hyvin suunnit-

teltua ja siinä on otettu huomioon eteläafrikkalaisen yhteiskunnan moniroituisuus. Niinpä sekä mustat että valkoiset eteläafrikkalaiset ovat SAB:n tärkeimpien olutmerkkien Castlen ja Lion lagerin fanaattisia kannattajia. Yhtiö on urheilunostaan tunnetun maan suosituimpien lajien, kriketin, jalkapallon ja rugbyyn, suurin sponsori. Viime vuoden loppuun mennessä SAB oli käyttänyt 75 miljoonaa Suomen markkaa sosiaalisiin kohteisiin, kuten kouluihin ja sairaaloihin. Yli 70 prosenttia Etelä-Afrikan 42 miljoonasta ihmisestä on mustia ja yksi yhtiön menestykseen vaikuttanut tekijä on tapa, jolla se on tuonut mustat mukaan yhtiön kokonaisvaltaiseen kehittämisohjelmaan. Kun Etelä-Afrikan poliittinen ilmapiiri kuumeni 1990-luvun alussa, mustat alkoivat polttaa alueelleen uskaltuneita SAB:n jakeluautoja pyrkimyksensäään vahingoittaa valkoisten taloudellista valtaa. SAB hoiti ongelman ottamalla mustat mukaan liiketoimintaan. Mustille kuorma-autonkuljettajille annettiin

pienyrittäjien johtamista koskevaa kaupallista koulutusta, ja sen jälkeen yhtiö solmi heidän kanssaan sopimuksia kuljetuspalveluiden ostamisesta. SAB auttoi lainojen takuiden järjestämisessä, jotta kuljettajat pystyivät ostamaan itselleen kuorma-autot. Tämän jälkeen jakeluautoja ei enää poltettu. Tänä päivänä mustat muodostavat 93 prosenttia yhtiön kotimaan markkinoista.

Rotuerottelun loppuminen on antanut SAB:lle mahdollisuuden laajentua Etelä-Afrikan rajojen ulkopuolelle. Afrikassa yhtiö on ostanut panimoita Botswanasta, Sambiasta, Tansaniasta ja Ugandasta. Euroopassa SAB on onnistunut hankkimaan panimoita Puolasta, Unkarista, Romaniasta ja Espanjasta. SAB:n lonkerot ulottuvat myös Kaukoitään, jossa se on hankkinut panimo-osuuksia Kiinasta. Jo pelkkä SAB:n koko ja lisäksi sen teknologinen ylivoimaisuus ja johtamistaidot ovat pelästyttäneet ulkomaiset kilpailijat. Ylälättäen ainoa haastaja on pieni Namibia Breweries, joka tuottaa 700 000 hehtolitraa olutta